

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060101

DOM
2021-04-16
Stockholm

Mål nr
M 7411-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-06-15 i mål nr M 2579-19, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. L S

2. S S

3. A S

4. P S

5. Svartnäsbygdens Vildmarksförening
c/o L H

Motpart

1. Länsstyrelsen i Dalarnas län
791 84 Falun

2. SSB Vind AB, 559252-7401
c/o OX2 AB
Box 2299
103 17 Stockholm

Ombud: J S

Dok.Id 1682828

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av en vindkraftpark på fastigheten X i Falu kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår SSB Vind AB:s yrkande om avvisning av Svartnäsbygdens Vildmarksförenings överklagande.
 2. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandena om syn och sammanträde.
 3. Mark- och miljööverdomstolen undanröjer mark- och miljödomstolens dom och Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Dalarnas län beslut den 21 mars 2019 (dnr 551-4223-2016) och återförvisar målet till miljöprövningsdelegationen för fortsatt behandling.
-

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Dalarnas län (miljöprövningsdelegationen) beslutade den 21 mars 2019 att ge Ånglan Vind AB tillstånd att uppföra och driva en vindkraftpark på fastigheten X i Falu kommun. Tillståndet omfattar uppförande och drift av maximalt 20 vindkraftverk med vardera en totalhöjd av 220 meter. Rättigheter och skyldigheter enligt tillståndet överläts senare till OX2 AB.

Efter överklagande från bl.a. ett antal närboende och Svartnäs Vildmarksförening ändrade mark- och miljödomstolen delvis tillståndet och två av villkoren avseende vindkraftverkens placering liksom vad som ska ingå i kontrollprogrammet. I övrigt avslogs överklagandena.

Under målets handläggning i Mark- och miljööverdomstolen har SSB Vind AB tagit över rättigheter och skyldigheter enligt tillståndet och har inträtt i målet i OX2 AB:s ställe.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

L S har yrkat i första hand att Mark- och miljööverdomstolen ska besluta att endast tillåta trafik i samband med uppförandet av vindkraftparken via den föreslagna södra infarten och i andra hand att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå ansökan om tillstånd.

S S har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå ansökan om tillstånd.

A S och **P S** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå ansökan om tillstånd. De har även begärt att syn och sammanträde ska hållas i målet.

Svartnäsbygdens Vildmarksförening har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå ansökan om tillstånd. Föreningen har även begärt att syn ska hållas i målet.

SSB Vind AB har motsatt sig ändringsyrkandena och har i fråga om Svartnäsbygdens Vildmarksförenings överklagande i första hand yrkat att det ska avvisas på grund av bristande talerätt.

SSB Vind AB har, utan eget överklagande, påkallat ändring av mark- och miljödomstolens dom på så sätt att villkor 2 ska ges följande lydelse:

2. Vindkraftverk ska placeras inom en radie av 100 meter från respektive position som anges i bilaga 2 till mark- och miljödomstolens dom. Placering ska ske med iakttagande av de restriktioner som framgår av villkor 4–7.

Verksfundament ska placeras helt inom respektive etableringsyta, se bilaga 1 till miljöprövningsdelegationens beslut, och rotorbladens svepyta ska placeras helt och hållet inom projektområdet som anges i bilaga 2 till mark- och miljödomstolens dom.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har vidhållit den bedömning som miljöprövningsdelegationen tidigare gjort, men i övrigt avstått från att yttra sig.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

L S har vidhållit vad han anfört vid mark- och miljödomstolen och tillagt bl.a. följande: Den planerade vindkraftparken Ånglarna gränsar exakt till delar av den nyligen uppförda Svartnäsparken och kommer därför troligen nyttja samma vägar som användes i samband med den etableringen. Transporter av material från bergtäkten utgör endast en del av samtliga transporter till och från ett etableringsområde. Massorna används huvudsakligen för att anlägga vägar inom etableringsområdet. Vid bygget av Svartnäsparkens 20 verk passerade mer än 100 tunga lastbilstransporter med släp per dygn förbi bl.a. Lilla Björnmossen i samband med uppförandet. Ingen av dessa transporterade något grus från någon bergtäkt. Uppgifterna om procentuella andelar är helt meningslösa om det inte framgår vad transporterna uppgår till i absoluta tal. Det finns redan nu problem med buller från vindkraftparken på Enviksberget. Han har vid flera tillfällen uppmätt värden för dB A(låg) till över 45 dB och för dB A(hög) till värden mellan 65–70 dB. En expert som har granskat bullermätningen av verksamhetsutövaren för Enviksberget har noterat att 22 av 32 uppmätta bostäder får en högre bullernivå än vad som är tillåtet. Vindkraftparken Ånglarna

kommer sannolikt att kunna förstärka nuvarande bullerproblem ännu mer eftersom parken gränsar direkt till Svartnäsparken. Han har även anfört att jäv förekommit vid miljöprövningsdelegationen.

S S har anfört bl.a. följande: Mark- och miljödomstolarna har tidigare sagt nej till att bygga 114 vindkraftverk i Svartnäsparken eftersom det skulle ha en för stor påverkan på bygden, men trots detta har det getts tillstånd till vindkraftparker i mindre grupperingar vilket lett till att det idag finns sammanlagt 112 verk i området. Vindkraftverken påverkar djur- och fågelliv i området. De boende i närområdet känner olust och ljudet från vindkraftverken känns i kroppen.

A S och **P S** har vidhållit vad de anfört vid mark- och miljödomstolen och tillagt bl.a. följande:

I två domar gällande Svartnäsparken och Enviksbergets park har bullergränsen satts till 35 dB för bl.a. Ryssjön fritidsby respektive 34 dB för Långfåboden. Den nu aktuella vindkraftparken borde ha samma villkor. I miljökonsekvensbeskrivningen står att grustransporterna kan minska med upp till 96 procent, men alla andra transporter kommer inte att minska. Det kan fortfarande röra sig om flera hundra transporter per dygn. Bolaget har i dagsläget inget bindande avtal med ägaren av takten varför det kan bli nödvändigt att hämta material från annat håll. Bolagets påstående om transporter är för oprecist. Uppgifterna om trafikmängd måste beskrivas i siffror så att de som utsätts för störningen ska kunna veta när den överskrids. Bolaget borde redovisa hur de ska samordna och effektivisera transporter så att onödiga transporter undviks, hur hastigheten på relevanta sträckor ska sättas ned samt hur byggtreprenörer ska vidta åtgärder för dammbindning på vägarna. Kostnaden för att tvätta bort damm från deras hus på grund av byggnationen av Svartnäsparken har beräknats uppgå till närmare 40 000 kr. De anser inte att vägen utanför deras hus ska få användas för transporter till vindkraftparken. Vidare har de anfört att jäv förekommit vid miljöprövningsdelegationen, att annat material än jungfruligt naturgrus ska användas vid skyddsfyllning kring markförlagd kabel, att vindkraftverk kommer att stå i områden där allmänna medel finansierat skyddsvärd mark samt att den planerade vindkraftparken påverkar beståndet

av vissa fågelarter negativt. EU-domstolen har den 4 mars 2021 lämnat förhandsavgörande i målen C-473/19 och C-474/19, av vilka framgår att alla förekommande enskilda individer av varje förekommande art av såväl djur som växter ska skyddas.

A S och P S har begärt att syn och sammanträde ska hållas eftersom de vill att domstolen på plats ska få en inblick i hur det ser ut och hur etableringen påverkar de boende. Människor med problem att formulera sig i skrift måste få rätt att få sin röst hörd. Vid syn kan Mark- och miljööverdomstolen se hur nära vatten och vattendrag vissa verk hamnar och se på plats vilka skador som kan orsakas på miljön. Dessutom kan Mark- och miljööverdomstolen vid ett sammanträde förklara sin ståndpunkt avseende bl.a. artskydd.

Svartnäsbygdens Vildmarksförening har anfört bl.a. följande:

Området är redan kraftigt överexploaterat med totalt 113 verk med en höjd om 180–200 meter: 66 verk i Jädraåsparken, 9 verk på Enviksberget, 32 verk i Svartnässparken och 4 verk på Tavelberget. Bullerproblematiken har i högsta grad nonchalerats. Det område som nu avses exploateras ligger helt nära Storsjön som är en mycket välbesökt och populär badsjö med långa fina badstränder där framförallt barnfamiljer trivs. Vindkraftparkerna i Svartnäs och Enviksberget har inte visat att ställda krav på bullernivåer kunnat infrias. Om nu ytterligare 20 verk tillkommer kommer framförallt de kumulativa ljudnivåerna att överskridas. Den största påverkan är natttid, när det är vindstilla i marknivå men verken snurrar för fullt. Boende i området blir allvarligt störda både utomhus och inomhus av buller från redan byggda vindkraftverk. Svartnäsbygdens Vildmarksförening har även anfört att ett stort antal observationer av kungsörn och havsörn gjorts av Falu fågelklubb, som under hösten 2020 uppgett att ett örnbö har etablerats i området.

Svartnäsbygdens Vildmarksförening har vidhållit att föreningen har talerätt enligt 16 kap. 13 § miljöbalken och anfört att föreningen bildades i juni 2010 när 114 vindkraftverk skulle uppföras på alla berg som omger Svartnäs. Föreningen har idag 150 medlemmar. Föreningen har till Mark- och miljööverdomstolen gett in bl.a.

föreningens stadgar, årsmötesprotokoll från 2020, verksamhetsberättelse, resultaträkning och revisionsberättelse från 2019 samt medlemsregister från 2014 och 2020.

SSB Vind AB har anfört bl.a. följande:

Bolaget anser att Svartnäsbygdens Vildmarksförenings överklagande ska avvisas eftersom föreningen inte styrkt sin talerätt. Det ingivna medlemsregistret är sex år gammalt och innehåller inte tillräckliga uppgifter för att registrets korrekthet ska kunna kontrolleras.

Samtliga verkspositioner och etableringsytor har tagits fram för att säkerställa att inga verk placeras i område som omfattas av områdesskydd, förutom strandskydd, i enlighet med bolagets ansökan. Tillståndet föreskriver också villkor som innebär att vissa skyddade eller skyddsvärda områden ska undvikas. Bolaget har utfört och redovisat flera inventeringar av fågellivet i området. Fågelfaunan är som förväntat i skogslandskap i denna del av landet och området är fattigt på rovfåglar. Det finns inga kända örnhäckningar i eller i närheten av området och verksamheten påverkar inte fågelflyttleder. Av bolagets korrespondens med örnansvarig hos Dalarnas ornitologiska förening framgår att det enda kända boet i aktuellt örnrevir ligger på betydligt längre avstånd än tre kilometer från planerad park och överstiger därmed vedertaget skyddsavstånd. Bolaget har i de bullerberäkningar som getts in i ärendet redovisat verksamhetens förväntade bullerpåverkan, inklusive kumulativt buller med hänsyn till intilliggande verksamheter. Beräkningarna har upprättats i enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer. Bebyggelsen i fritidshusområdena Ryssjön och Långfäbodarna ligger 4,7 respektive 5,7 kilometer från projektområdet och har bedömts ligga utanför verksamhetens påverkansområde för buller. Enligt bolagets bullerberäkningar överskrids inget begränsningsvärde vid någon bostadsbyggnad, med hänsyn taget till kumulativt buller från kringliggande vindkraftparker. Bolaget ansvarar inte för andra verksamhetsutövare och deras verksamhet. Bolaget har i miljökonsekvensbeskrivningen redovisat påverkan från transporter. Bolaget har därefter kompletterat transportanalysen. En bergtäkt har öppnats inom projektområdet. Under förutsättning att denna kan användas bedömer bolaget att antalet transportrörelser till och från projektområdet kan minskas med upp till 96 procent. Den totala transportsträckan skulle samtidigt minska avsevärt

jämfört med om material måste hämtas från annan ort. Det finns dock i dagsläget inget bindande avtal med ägaren av tälten varför det kan bli nödvändigt att hämta material från annat håll. Avtal planeras att ingås under detaljprojekteringsfasen efter att tillståndet vunnit laga kraft. Bolaget har åtagit sig att samordna och effektivisera transporter så att onödiga transporter undviks, att eftersträva att hastigheten på relevanta sträckor sätts ned där detta är möjligt och tillåtet, samt att ställa krav på byggtrepreneurerna att vidta åtgärder för dammbindning på vägar där bolaget har rätt till detta. Bolaget har träffat bindande avtal som ger rätt att använda den södra tillfartsvägen från Jädraås, vilken bolaget huvudsakligen kommer att använda för transporter till området. Vägen passerar inte några permanent- eller fritidsbostäder.

Bolaget ansökte ursprungligen om ett tillstånd enligt den s.k. öppna boxmodellen. Ansökan begränsades sedermera till att i stället omfatta de mindre etableringsytorna som framgår av miljöprövningsdelegationens tillståndsbeslut. Etableringsytorna har utformats utifrån premissen att detta avser placering av verksfundamenten medan vindkraftverkens vingar kan komma att svepa utanför etableringsytorna. Hos flertalet moderna vindkraftverk är etableringsytorna smalare än rotordiametern. Med den formulering som villkor 2 nu fått är den föreskrivna flyttmånen om upp till 100 meter i praktiken helt obefintlig för samtliga verk utom två. Villkoret medför att verken inte i något fall kan placeras på de i bilaga 2 till mark- och miljödomstolens dom angivna positionerna eftersom dessa inte överensstämmer med de positioner som minimerar överflygning. Nuvarande utformning av villkor 2 innebär att bolaget inte kan optimera layouten för att på bästa sätt tillvarata vindresursen i området och riskerar att leda till omotiverade ingrepp i naturmiljön samtidigt som resursutnyttjandet försämras.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Formella frågor

Enligt 16 kap. 13 § miljöbalken har miljöorganisationer, som uppfyller de kriterier som anges i bestämmelsen, rätt att överklaga domar och beslut enligt miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att Svartnäsbygdens Vildmarksförening är en sådan

förening som har rätt att överklaga den aktuella domen. Bolagets yrkande om avvisning av föreningens överklagande ska därför avslås.

Mark- och miljööverdomstolen anser i likhet med mark- och miljödomstolen att det inte framkommit några omständigheter som innebär att det förekommit jäv vid miljöprövningsdelegationen.

Buller och transporter

De klagande har framhållit bl.a. att buller från de planerade vindkraftverken, även i kombination med befintliga vindkraftparker, samt transporter till och från vindkraftparken under framförallt anläggningsfasen kan förväntas medföra störningar för de närboende och att frågorna inte har belysts tillräckligt i ansökan eller vid tillståndsprövningen hos underinstanserna.

I fråga om buller framgår av bolagets miljökonsekvensbeskrivning att bolaget har beräknat att inga bostäder kommer att utsättas för ljudnivåer över 40 dB(A) under drift och att det är få bostäder som påverkas av ljud från vindkraftparken. Bolaget har även analyserat den ackumulerade påverkan från vindkraftparkerna Svartnäs och Enviksberget och konstaterat att gällande ljudkrav på 40 dB(A) innehålls med marginal. Bullerutredningen kompletterades senare med kumulativa ljudberäkningar avseende övriga omgivande parker. Bolaget har inte redovisat några beräkningar avseende lågfrekvent buller, utan med hänvisning till Naturvårdsverkets rapport 6497 från 2012 angett att det inte finns några belägg för skadlig påverkan av lågfrekvent ljud eller infraljud från vindkraftverk.

Miljöprövningsdelegationen har i fråga om ljudnivå angett att ljudbegränsningar under anläggningsfasen ska ske enligt Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15). Miljöprövningsdelegationen har även ansett att bolaget visat att man genom verksamheten kan innehålla en ljudnivå utomhus vid bostäder om 40 dB(A), även med hänsyn till kumulativt buller från de angränsande vindkraftparkerna. Miljöprövningsdelegationen föreskrev två villkor med begränsningsvärden i

fråga om buller från verksamheten dels under anläggnings-, bygg- och återställningstiden, dels under övrig tid.

Mark- och miljödomstolen har instämt i miljöprövningsdelegationens bedömning i fråga om buller och angett att det inte är motiverat att besluta om ytterligare villkor för att hantera eventuella risker med lågfrekvent buller.

Naturvårdsverket har den 1 december 2020 publicerat en ny Vägledning om buller från vindkraftverk. Av vägledningen framgår bl.a. att riktvärdet för vindkraftsbuller vid bostäder är 40 dBA ekvivalentnivå, dvs. samma som tidigare. Naturvårdsverket har även gjort förtydliganden om lågfrekvent buller. Naturvårdsverket har angett att påtagligt lågfrekvent buller ofta upplevs som mer störande än annat buller, att vanliga bostadsfasader och fönster ofta har dålig ljudisolering i låga frekvenser samt att det lågfrekventa ljudet dessutom kan förstärkas inomhus. Det är inte ovanligt att upplevelsen av lågfrekvent buller är starkare inomhus än utomhus, detta gäller även vindkraftsbuller. Enligt Naturvårdsverket har svenska studier visat att så länge buller från vindkraftverk inte överskrider riktvärdet 40 dBA utomhus är risken liten för att riktvärdena för lågfrekvent buller inomhus överskrids, förutsatt att huset är byggt med en normal, svensk byggstandard men utan särskilt ljudisolerande fönster. Naturvårdsverket har i fråga om buller inomhus hänvisat till Folkhälsomyndighetens allmänna råd (FoHMFS 2014:13) med riktvärden för ekvivalenta och maximala ljudnivåer i dBA och ekvivalent lågfrekvent buller. Enligt praxis bör den totala ljudnivån inomhus från samtliga närliggande vindkraftverk beaktas. Målsättningen inför en vindkraftsetablering bör vara att Folkhälsomyndighetens riktvärden för buller inomhus alltid ska klaras.

Mark- och miljööverdomstolen kan konstatera att utredningen i målet inte innehåller någon beräkning avseende lågfrekvent buller. Även om Naturvårdsverket i sin vägledning har angett att risken för att överskrida riktvärdena för lågfrekvent buller inomhus är liten om riktvärdena för buller utomhus innehålls, rör det sig om en sådan eventuell störning som inte kan avfärdas utan närmare bedömning. Den i målet aktuella vindkraftsparken är tänkt att etableras inom samma påverkansområde som flera befintliga vindkraftparker och ansökan gäller vindkraftverk som har en annan utformning än de redan lovgivna. Bolagets ansökan avser 20 vindkraftverk med en maximal totalhöjd

om 220 meter, vilket kan jämföras med befintliga kraftverk i området med totalhöjd 175–180 meter. Av ansökan framgår att vindkraftverkens effekt kommer att uppgå till 3–7 MW. Bullerberäkningen har skett utifrån kraftverk med en effekt om 5,6 MW. Någon begränsning i fråga om rotordiameter är inte specifikt föreskriven. Även om någon slutlig utformning av vindkraftverken inte har angetts så möjliggörs etablering av avsevärt större vindkraftverk än befintliga kraftverk. Under dessa omständigheter behöver frågan om lågfrekvent buller utredas närmare. Enligt Mark- och miljööverdomstolen går det inte utifrån den utredning som finns i målet att avgöra om den sökta verksamheten kan komma att ge upphov till sådana störningar från lågfrekvent buller att de av Folkhälsomyndigheten föreskrivna riktvärdena för buller inomhus överskrids.

Avseende transporter har bolaget i miljökonsekvensbeskrivningen uppgett att det väntade transportbehovet omfattar transporter för anläggningsarbeten (vägbyggande, fundament, internt kabelnät, avverkning, berg-/grusmaterial för betongframställning etc.), transport av vindkraftverk och tillhörande utrustning, personaltransport samt service och underhåll. Transportbehovet (enkel väg) för vindkraftparken har uppskattats till 1 860 transporter avseende betong, 2 752 transporter avseende ny väg/förbättrande åtgärder, 687 transporter avseende skyddsfillning vid kabeldiken, 1 380 transporter avseende övrig infrastruktur, 240 transporter avseende vindkraftverk, 15 transporter avseende mobilkran för montage samt ett ospecificerat mindre behov av transport avseende personal, service och underhåll. Bolaget har därefter uppgett att en bergtäkt inom projektområdet öppnats som, under förutsättning att den kan användas, bedöms minska antalet transportrörelser till och från projektområdet med upp till 96 procent. Bolaget har vid Mark- och miljööverdomstolen uppgett att bindande avtal har träffats angående användning av en tillfartsväg från allmän väg till projektområdet vilken inte passerar några permanent- eller fritidsbostäder samt åtagit sig att samordna och effektivisera transporter så att onödiga transporter undviks, att eftersträva att hastigheten på relevanta sträckor sätts ned där detta är möjligt och tillåtet, samt att ställa krav på byggtreprenörer att vidta åtgärder för dammbindning på vägar där bolaget har rätt till detta.

Miljöprövningsdelegationen har angett att anläggande av vindkraftparken beräknas kunna pågå under mer än en säsong och har utöver villkoret avseende ljud under anläggningsfasen inte närmare behandlat frågan om eventuella störningar från transporter.

Mark- och miljödomstolen har med hänvisning till bolagets uppgifter om minskade transportrörelser i projektområdet med anledning av bergtäkten bedömt att risken för störningar orsakad av damning från transporter minskas. Vidare har villkoren 16–18 (om kontrollprogram, anmälan till tillsynsmyndigheten efter det att anläggningsarbeten är slutförda samt återställning och avvecklingsplan) bedömts bidra till att begränsa eventuella störningar från verksamheten under anläggnings-, bygg- och återställningstiden. Utöver detta har bolaget åtagit sig att vid behov vidta åtgärder mot buller och damning. Mark- och miljödomstolen bedömde sammantaget att det inte behövs någon ytterligare reglering i tillståndet för att hantera de olägenheter som kan uppkomma under anläggnings-, bygg- och återställningstiden.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att vid prövning enligt miljöbalken ska hänsyn tas till andra verksamheter eller särskilda anläggningar som kan komma att behövas för att verksamheten ska kunna komma till stånd eller bedrivas på ett ändamålsenligt sätt (16 kap. 7 § miljöbalken). Bestämmelsen innebär att det vid bedömningen av om en verksamhet ska få komma till stånd och på vilka villkor detta ska få ske, även ska beaktas följdföretag som nödvändiggörs av den ansökta verksamheten. Det är den som söker tillstånd som ska redovisa vilka följdföretag det är fråga om och miljökonsekvenserna av dessa (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 208). Det är inte endast följdföretag under driftfasen som omfattas av bestämmelsen utan även följdföretag under anläggningsfasen (se prop. 2016/17:200 s. 166).

Bestämmelsen om följdföretag kan omfatta t.ex. transporter till och från en anläggning. Vilka transporter som ska beaktas som följdföretag vid bedömningen om den ansökta verksamheten kan få tillstånd och i så fall på vilka villkor, får avgöras genom en sammanvägning av omständigheter såsom transporternas karaktär och omfattning, var transporterna befinner sig i förhållande till anläggningen samt olägenheterna från transporterna satta i relation till olägenheterna från övrig trafik och verksamhet. Vid

tillståndsprovning och fastställande av villkor för en miljöfarlig verksamhet kan en rimlig avgränsning vara att kräva av den som sökt tillstånd att denne redovisar miljökonsekvenser av transporter till och från en anläggning i anläggningens närområde (jfr NJA 2004 s. 421).

Av utredningen i målet framgår att anläggningsarbetena för vindkraftparken beräknas ske under två säsonger. Klagandena har redogjort för de störningar som de upplevt vid anläggandet av den närliggande vindkraftparken i Svartnäs. Bolaget har i ansökan uppgett ett uppskattat transportbehov som skulle kunna reduceras om bolaget kan träffa avtal med en bergtäkt inom projektområdet. Något sådant avtal har dock inte ingåtts. Mark- och miljööverdomstolen anser att det alltjämt är oklart hur bolaget har tänkt att transporter till och från verksamhetsområdet ska ske under anläggningsfasen, både i fråga om transportväg och omfattning. Mark- och miljööverdomstolen anser att det utifrån tillgängliga uppgifter inte går att avgöra om transporterna kan ge upphov till sådana störningar att de ska beaktas som följdföretag vid tillståndsbedömningen och om eller hur sådana störningar kan undvikas. Att bolaget numera har träffat ett avtal om att få använda en väg som inte passerar någon bostad är inte tillräckligt för att kunna utesluta eventuella olägenheter från transporterna. Det går inte heller att bedöma om bolagets uttalanden om åtaganden skulle vara tillräckliga för att avhjälpa eventuella olägenheter.

Ställningstagande

Sammanfattningsvis anser Mark- och miljööverdomstolen alltså att det finns brister i utredningen i fråga om såväl lågfrekvent buller som transporter till och från verksamhetsområdet. Bristerna i utredningen är av sådan karaktär att det inte går att avgöra om verksamheten är tillåtlig. Utredningen måste därför kompletteras när det gäller lågfrekvent buller samt transporter till och från verksamhetsområdet. Det är inte lämpligt att den utredningen inhämtas i Mark- och miljööverdomstolen och att Mark- och miljööverdomstolen som sista och enda instans prövar ansökan. Den provningen ska med hänsyn till instansordningsprincipen ske hos miljöprövningsdelegationen.

Med detta ställningstagande och den avgränsning av prövningen som ligger häri är det inte nödvändigt för Mark- och miljööverdomstolen att hålla sammanträde eller syn i målet. Det finns inte heller anledning för Mark- och miljööverdomstolen att ta ställning till den ändring av villkor 2 som bolaget har begärt.

Mark- och miljödomstolens dom och miljöprövningsdelegationens beslut ska alltså undanröjas och målet återförvisas till miljöprövningsdelegationen för fortsatt behandling.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Karin Wistrand, tekniska rådet Kerstin Gustafsson, hovrättsrådet Petra Bergman och hovrättsassessorn Sanna Ordenius, referent.

Föredragande har varit Linnea Haglund.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-06-15
meddelad i
Nacka

Mål nr M 2579-19

KLAGANDE

1. L S
2. S S
3. Svartnäsbygdens Vildmarksförening, L H
4. A S
5. P S
6. Hällåsen Kraft AB, c/o Setterwalls Advokatbyrå,
Box 4501, 203 20 Malmö
7. Jädraås Vindkraft AB, adress som 6
8. Svartnäs Vindkraft AB, c/o Arise AB, Box 808, 301 18 Halmstad

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen i Dalarnas län, 791 84 Falun
2. OX2 AB, Lilla Nygatan 1, Box 2299, 103 17 Stockholm
Ombud för 2: J S

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av en vindkraftpark på fastigheten X i Falu kommun

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Dalarnas län, miljöprövningsdelegationens beslut den 21 mars 2019 i ärende nr 551-4223-2016, se [bilaga 1](#)

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår yrkandena om syn.
2. Mark- och miljödomstolen ändrar miljöprövningsdelegationens beslut endast på så sätt att

a) tillståndsmeningens första stycke avser

– – – tillstånd att inom en radie av 100 meter från verkspositionerna angivna i bilaga 2 (aktbil. 71) uppföra och driva en vindkraftspark omfattande maximalt 20 vindkraftverk med tillhörande fundament, vägar, uppställningsplatser, transformatorstation och ledningar på fastigheten X i Falu kommun.

b) villkor 2 ska ha följande lydelse.

2. Vindkraftverk ska placeras inom en radie av 100 meter från respektive position som anges i bilaga 2 (aktbil. 71). Placering ska ske med iakttagande av de restriktioner som framgår av villkor 4-7.

Verk och rotorbladens svepyta ska placeras helt inom respektive etableringsyta, se bilaga 1 till miljöprövningsdelegationens beslut. Om det inte är möjligt på grund av etableringsområdets storlek eller form ska den placering väljas som innebär att så stor del som möjligt av rotorblad och dess svepyta ryms inom etableringsområdet.

c) villkor 16 andra stycket ska ha följande lydelse.

Förslag till kontrollprogram för verksamheten i drift ska lämnas in till tillsynsmyndigheten för godkännande senast sex månader efter det att anläggningsarbetena har påbörjats, eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer. Kontrollprogrammet ska omfatta bl.a. kontroll av påverkan på fåglar.

3. Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena i övrigt.
-

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Dalarnas län (miljöprövningsdelegationen) har gett Ånglan Vind AB tillstånd till uppförande och drift av en vindkraftpark på fastigheten X i Falu kommun. Därefter har rättigheter och skyldigheter enligt tillståndet att uppföra och driva vindkraftparken överlåtits till OX2 AB (bolaget), som nu är verksamhetsutövare.

Miljöprövningsdelegationens beslut har överklagats till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN

L S har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut.

S S har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut.

Svartnäsbygdens vildmarksförening har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut. Svartnäsbygdens vildmarksförening har även begärt att domstolen ska hålla syn på stället.

Hällåsen Kraft AB, Jädraås Vindkraft AB och Svartnäs Vindkraft AB har yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av miljöprövningsdelegationens beslut, ska *i första hand* upphäva tillståndet och avslå ansökan, *i andra hand* föreskriva villkor om att vindkraftverken inom parken inte får uppföras närmare varandra än 1 000 meter i förhållande till de fasta positioner som angetts i ansökan, och *i tredje hand* att tillståndet ska begränsas till att gälla högst sju vindkraftverk enligt redovisningen vid miljöprövningsdelegationen.

A S och P S har, som de får förstås, yrkat att mark- och miljödomstolen med ändring av det överklagade beslutet ska *i första hand* avvisa ansökan, avslå den, *i andra hand* begränsa tillståndet bl.a. genom lägre verkshöjd och föreskriva strängare villkor. De har även begärt att domstolen ska hållas syn på stället.

Bolaget har medgett att tillståndet ändras på så sätt att vindkraftverk ska placeras inom 100 meter från de verkspositioner som framgår av bilaga 2 (aktbil. 71) och att tillståndets villkor 2 ska ges följande lydelse:

2. Vindkraftverk ska placeras inom 100 meter från de positioner som anges i bilaga 2. Placering ska ske med iakttagande av de restriktioner som framgår av villkor 4-7

Bolaget har i övrigt bestritt ändring.

Länsstyrelsen har vidhållit sitt beslut.

UTVECKLING AV TALAN

Svartnäsbygdens vildmarksförening m.fl. har hänvisat till bl.a. information och artiklar om buller och bullerberäkningar samt noteringar om fågelobservationer (2011 och 2012). Hällåsen Kraft AB, Jädraås Vindkraft AB och Svartnäs Vindkraft AB har hänvisat till en karta. Parterna har anfört i huvudsak följande.

L S

Miljöprövningsdelegationens beslut innehåller inte några uppgifter om negativ miljöpåverkan och framtida störningar för närboende under etableringsfasen i anslutning till etableringsområdet. Beslutet innebär att bolaget har fått tillstånd att bygga vindkraftpark Ånglarna utan att behöva presentera vilka vägar som kommer att användas, och i vilken omfattning alla tusentals lastbilstransporter kommer att påverka närliggande bebyggelser.

Länsstyrelsen har inte begärt att exploatören ska ange det beräknade antalet tunga transporter som det gäller och vilka vägar som kommer att tas i anspråk. Efter de senaste årens klagomål och överklaganden till såväl mark- och miljödomstolen som mark- och miljööverdomstolen gällande störningar för närboende vid etableringarna för såväl Svartnäsparken som Enviksberget, har länsstyrelsen sedan tidigare stora kunskaper om de störningar som har uppstått i samband med dessa etableringar. Med denna kännedom skulle länsstyrelsen enkelt ha kunnat rätta till bristerna i ansökan innan sitt beslut.

Intrycket är att länsstyrelsen sedan 2008, (då processen med den då planerade Svartnäsparken om 115 vindkraftsverk påbörjades) hela tiden har företrätt de lokala markägarna, som är några av de stora ekonomiska vinnarna i samband med de pågående vindkraftsetableringarna. Man kan därför inte bortse från tanken på att "delikatessjäv" eventuellt föreligger.

S S

Sista öppningen i fågelvägen stängs. Fåglarnas rörelsemönster mellan Tavelberget i väster och Järbo Jädraås i öster stryps. Vid tidigare syner av Mark- och miljööverdomstolen och mark- och miljödomstolen har deltagarna kunnat se bl.a. orre, tjäder, tranor, örn och fiskgjuse. Till och med fladdermöss, som enligt expertis inte brukar finnas i barrskogsområden, har siktats.

Ingen hänsyn har tagits till regler och villkor när det gäller de befintliga vindkraftsparkerna. Värst drabbad är den före detta järnvägsstationen som har varit insvept i ett dammoln hela sommaren med buller och knakningar var tionde minut.

Vid tidigare syner av domstolen har det ansetts att området skulle drabbas för hårt. Nu delar man upp ansökningarna i flera mindre parker så att påverkan snart är lika stor. Vindkraftverken både syns, hörs och påverkar naturintrycket på 3,5 mils håll. När man presenterar verkens synbarhet använder man sig av vidvinkelperspektiv

för att släta ut naturen. Att utnyttja höjder, svackor och skymningsljus är bra sätt att dölja den verkliga synligheten av verken. Dessutom visas vindkraftverken aldrig framifrån så man ser hela vingbredden, utan från sidan.

Från köksfönstret kan man se de tre vindkraftverk mot sydöst och fyra stycken mot nordöst, som man enligt bolagets beräkningar varken skulle kunna se eller höra. Vindkraftparkerna på Tavelberget (7 km) och i Jädraås (15 km) hörs vid deras gård när vinden ligger på, så när även Enviksberget (1,8 km) och Vintjärnssidan (2,1 km) fick bygglov slogs idyllen och drömmen om permanentboende i kras.

Svartnäsbygdens vildmarkförening

Det totala området som nu fylls med vindkraftverk är ett område som nyttjats för friluftsliv med långa vandringsleder och utsiktsplatser, svamp och bärplock och badliv i Storsjön. Vintertid finns skoterleder. Den kumulativa visualiseringen av verken inom området är mycket viktig att ta på stort allvar. Det finns stora naturintressen inom området. Området Ånglaren med Sallakmyren och Pålsmyren är skyddade våtmarker och hela området är ett vattenskyddsområde. Det finns ett rikligt fågelliv inom området. Det tilltänkta området med 20 vindkraftverk kommer att täppa till den sista korridoren för flyttfåglar t.ex. tranor, fiskgjusar och örn m.fl. Ånglarna vindkraftspark med 20 verk kommer att påverka ljudets spridning från vindkraftparkerna.

Bullerstörningar från vindkraftverk skapar ohälsa för människor. Den planerade vindkraftparken kommer att förvärra bullerstörningarna för människor i området. De mätningar som Akustikkonsult AB har låtit göra är dessutom felaktiga. Enligt C L forskning beräknas alltid vindkraftbuller för lågt. Enligt den s.k. amplitudmoduleringen, som gäller allt vindkraftbuller, ska man alltid lägga på minst 5 dbA på beräknade värden. Den tillämpade "praxisen" med 40 dbA är förlögad och uppfyller inte EU:s MKB-direktiv.

I bullerberäkningen saknas 11 ljudkänsliga punkter i Ryssjöns samfällighetsförening stadsplanelagda fritidsområde. Det saknas uppgifter om lågfrekvent ljud vilket är en rekommendation av Naturvårdsverket att kontrollera eftersom det är ett farligt ljud som når långt. Forskning har visat att människor som bor inom 15 km från vindkraftparker har orsakats sjukdom och svåra lidanden. Ju högre vindkraftverk desto större skada och stora vindkraftparker ger större skada än enstaka vindkraftverk. Detta experiment med folkhälsan måste upphöra, och den negativa inverkan på djur, natur, växtlighet och klimat måste tas på allvar av myndigheter och politiker.

Hällåsen Kraft AB, Jädraås Vindkraft AB och Svartnäs Vindkraft AB

Utbyggnaden av vindkraften i Sverige förutsätter att befintliga och tillståndsgivna verksamheter ges förutsägbarhet i fråga om nyttjandet av vindresursen som är förutsättningen för hela den bakomliggande investeringen. Det är uppenbart att resursutnyttjandet och den samhällseliga nyttan av vindkraft kommer att utebli om ny verksamhet skulle tillåtas med sådan utformning att själva grundförutsättningen

äventyras för både befintliga och framtida etableringar. Det är orimligt att först lämna tillstånd till två vindkraftparker, som uppförts med en samlad investeringsvolym om 4,5 miljarder kronor, för att sedan lämna tillstånd till ytterligare en vindkraftpark med en utformning som påtagligt kommer att försvåra resursutnyttjandet för de redan tillståndsgivna verksamheterna.

Om vindkraftverken inte placeras på erforderligt avstånd från varandra kommer vindkraftverken uppströms att orsaka vakförluster för vindkraftverken nedströms med minskad elkraftproduktion som följd. Det är i förevarande fall ostridigt att, för det fall att ansökt verksamhet kommer till stånd, produktionsbortfallet till följd av vakförluster för befintlig verksamhet kommer att uppgå till 9,586 GWh/år. Det rör sig om ca 150 miljoner kronor i total ekonomisk förlust under verksamhetens livslängd, dvs. det är fråga om ett påtagligt försvårande av nyttjandet av de befintliga anläggningarna som utgör en otillåtlig påverkan. Det krävs inte, vilket felaktigt framförts under processen, att en påverkan från en ansökt verksamhet ska framkalla konkurs för befintlig verksamhet för att en ansökt verksamhet ska anses otillåtlig. Enligt förarbetena är det fråga om ett påtagligt försvårande om åtgärden har en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset som inte är bagatellartad.

När samtidig prövning sker av verksamheter som på grund av att de berör samma naturresurs inte kan utövas vid sidan av varandra i enlighet med ansökningarna, följer uttryckligen av lagtext att verksamheterna i första hand ska jämkas och i andra hand att den verksamhet som innebär bäst hushållning ska lämnas företräde. I detta fall, som avser prövning av ny verksamhet som berör samma naturresurs som den befintliga verksamheten, kan tillstånd inte ges för den påverkan som är aktuell. Det skulle stå i strid med såväl 3 kap. 8 § miljöbalken som grunderna för 16 kap. 11 § miljöbalken.

Det saknar betydelse att ansökt verksamhet avser samma riksintresse som den befintliga verksamheten. Det väsentliga vid en prövning enligt 3 kap. 8 § miljöbalken är om den tillkommande verksamheten utgör en åtgärd som påtagligt kan försvåra utnyttjandet av en anläggning för energiproduktion. Markanvändningen inom aktuellt riksintresseområde har till stora delar redan tagits i anspråk av befintlig verksamhet. I en sådan situation kan riksintresseområdet som sådant inte utgöra ett argument för att en tillkommande verksamhet ska få etablera sig utan att hänsyn tas till redan tillståndsgivna verksamheter som berör samma riksintresse.

Resonemang om god resurshushållning måste knyta an till det faktum att marknadskrafter styr utbyggnaden av vindkraft i Sverige. Det innebär att det inte kan ligga i det allmänna intresset att i varje fall eftersträva en teoretiskt ökad nettoenergiproduktion genom att lämna tillstånd till flera vindkraftparker inom ett och samma område, om det samtidigt innebär att driften av befintliga vindkraftparker påtagligt försvåras. Det hade både varit kortsiktigt och direkt skadligt för vindkraftsutbyggnaden i Sverige och i strid med 3 kap. 8 § miljöbalken.

Anna och P S

Synpunkter

Miljökonsekvensbeskrivningen ger inte svar på de problem som en etablering den planerade vindkraftparken kan orsaka. Länsstyrelsen har lämnat den exakta placeringen av vindkraftverken på delegation till tillsynsmyndigheten. I vart fall måste flyttmånen begränsas till endast några meter. Det försvårar den demokratiska processen och innebär ett hinder för närboende att påverka felaktiga placeringar. Det måste också vara möjligt att överklaga ett beslut från tillsynsmyndigheten när myndigheten tolkar ett villkor felaktigt.

Verk 8, 20, 14, 19 bör tas bort eller flyttas då dessa har en olämplig placering. De övriga verken står längs skogsvägar som sällan trafikeras medan de fyra verken står vid områdets huvudväg. Det är både trafikfarligt då det är rätt hög hastighet längs vägen, 70 km/h, och risken för iskast är stor då man i princip kör under vingarna.

Deras fastighet ligger jämte väg in i området och under byggnationen av Svartnäs vindkraftpark har de haft ett enormt problem med all transport in i området. Det har varit problem med damm och buller. De har inte kunnat hänga tvätt ute, inte ha fönster och dörrar öppna m.m. Det har som mest varit ca 150 lastbilar som passerat i hög fart (hastighetsbegränsningen är 70 km/h) med enorma dammoln som följd. De ifrågasätter att möjligheten att hämta material från en näraliggande täkt skulle kunna reducera antalet transporter med 96 %.

Ett mer bullerfritt område än Lilla Björnmossen är svårt att hitta. Det är ett fritidsområde med inga året runt boende. Här måste 35 dbA vara den bullernivå som ska gälla. Ett fel i bolagets bullerutredning är att det är 35 dbA för Ryssjöns fritidsområde och 34 dbA vid Långfäboden enligt tidigare villkor. Deras fastighet ska inte påverkas av buller men trots det hör de buller inomhus från vindkraftverken och även när de är ute på deras tomt eller sitter på deras uteplatser hörs bullret för högt vid viss väderlek. Vid denna etablering kommer boende under vissa kvällar och nätter att höra ett betydande högt buller som innebär en enorm störning.

Det är oklart vad bolaget menar med "För att minska risk för brand kommer varningssystem anslutas till driftcentral för snabb åtgärd". Vindkraftparken är i skogen och långt från någon driftcentral eller brandspruta.

Alla hälsorisker för människor, djur och miljö har inte redovisats. Ny forskning visar att vindkraftsverk dödar oerhörda mängder insekter. De fyra parkerna Jädraås, Ånglarna, Svartnäs samt Enviksberget hindrar sträckande fåglar samt är ett hot mot orre och tjäderpopulationerna i området. Talltita, entita, kråka, skrattmå, fiskmå, svartvit flugsnappare, backsvala, hussvala, tornseglare, kricka och ejder och skogshare är rödlistade arter som finns i området. Genom denna etablering bildas en enorm barriär från Jädraås till Tavelberget. Om vindkraftparken byggs bildas en sådan stor barriär för fåglar. Störning kan även förekomma för djurlivet under byggtiden. Kulturutredningen gjord av B W E är missvisande då den inte tar upp den skogsfinska historien i området.

Tillståndet överensstämmer inte med miljöbalkens krav på god hushållning då länsstyrelsen godkänner etableringen med så stora vakförluster på grund av vindförluster. Regeringen har föreslagit ett datumstopp för elcertifikatsystemet till 31 december 2021. Det betyder att anläggningar som byggs efter detta datum inte tilldelas elcertifikat. Dessutom föreslås att den så kallade kvotkurvan komprimeras så att systemet kan avslutas 2035 istället för 2045. Detta är en stor ändring som kan påverka framtida etableringar. Det har visat sig att vingarna från vindkraftsverken inte går att återvinna. fonderas för avveckling. Både en högre summa behöver fonderas för avveckling och en kortare fonderingstid krävs.

Sammanfattning

Tillståndet ska upphävas och ansökan avslås. I vart fall ska ett tillstånd inskränkas genom att verken 8, 14, 19 och 20 utgår. Verkshöjden ska också begränsas till 180 meter.

Villkoren och bestämmelserna för tillståndet behöver också skärpas, främst enligt följande.

- Villkor 8 ska ändras så att endast mindre justeringar av verkes placering tillåts efter överenskommelse med tillsynsmyndigheten.
- Villkor 10 ska ändras så att hindersbelysningen synkroniseras för de tre parkerna Ånglarna, Enviksberget och Svartnäsparken med lägsta möjliga ljusintensitet och lägsta antal blinkningar per minut om inte radarbaserad hindersbelysning tillåts.
- Villkor 11 ska ändras så att bullernivåerna under byggtiden som utgångspunkt begränsas till 40 dBA dagtid, 35 dBA kväll och natt (och inkluderar buller från lastbilstrafik), att ljudmätning av buller från väg görs då trafiken är som mest intensiv, samt att lågfrekventa ljud ska regleras.
- Villkor 12 ska ändras så att 35 dBA ska gälla i Lilla Björnmossen.

Ett tillstånd ska också innehålla villkor och bestämmelser om hur bolaget ska arbeta för att förebygga olägenheter från transporter (buller och damning) att bestämmelsen om igångsättningstid ändras till ett krav på att producera elektricitet, att bolaget säkerställer genom ett skriftligt avtal om leveranser av bergmaterial säkerställer att det hämtas från en näraliggande täkt (för att säkerställa att transporterna begränsas), att det undersöks om djurlivet har återvänt efter ett visst antal år, att tillståndet kan återkallas eller ändras om vindkraftsverkens hälsorisker påvisas vara större än bolaget angett, att den ekonomiska säkerheten bestäms till ett högre belopp.

Bolaget

I bullerberäkningar har hänsyn tagits till kumulativa effekter från bolagets egen vindkraftspark samt de intilliggande vindkraftparkerna Svartnäs, Jädraås och Enviksberget. Beräkningarna har tagits fram av Borago Utvecklings AB i enlighet med Naturvårdsverkets rekommenderade metod och visar att den i beslutet föreskrivna nivån 40 dBA utomhus vid bostäder inte överskrids vid någon bostadsbyggnad. Föreskrivna villkor för buller under bygg- och anläggningsfasen följer

Naturvårdsverkets allmänna råd (NFS 2004:15). Bolaget har i och för sig ingenting att invända mot att hinderbelysningen i området synkroniseras. En förutsättning för detta är dock att ägare till övriga parker samarbetar med bolaget för att möjliggöra synkronisering.

Tillståndet är inte ett s.k. ”öppet boxtillstånd” utan vindkraftverken kan endast placeras inom vissa i beslutet definierade etableringsytor. I och med att etableringsytorna har begränsad storlek är vindkraftparkens utformning i stort sett fastslagen genom beslutet.

En bergtäkt har etablerats inom verksamhetsområdet. Bolaget eftersträvar att kunna använda material från bergtäkten. I så fall beräknas antalet transportrörelser till och från projektområdet att kunna minska med upp till 96 %. Bolaget undersöker för närvarande vilken transportväg som ska tas till och från området. Det är möjligt att annan väg än den som går förbi familjen Skyes fastighet kan komma att användas. Detta förutsätter dock att bolaget kan träffa ett nyttjanderättsavtal med ägaren till den aktuella alternativa vägen. För att minska dammbildning eftersträvar bolaget att hastigheten på relevanta sträckor sätts ned, där detta är möjligt och tillåtet enligt gällande regelverk. Bolaget kommer också att ställa krav på byggtreprenörer att vidta åtgärder för dammbindning på vägar där bolaget har rätt till detta.

Bolagets verksamhet är ägnad att främja god hushållning genom att produktionen av förnybar energi från området ökar med mer än 300 GWh/år samtidigt som intrång i naturmiljön begränsas genom att anläggningen uppförs i ett redan exploaterat område. Den störning som vindkraftverksamhet innebär för människor och miljö har redan realiserats i området. Störning från ytterligare vindkraftverk är därför begränsad. Bolaget delar länsstyrelsens bedömning att två aktiviteter vilka båda skyddas av samma riksintresse inte kan anses vara konkurrerande i miljöbalkens mening. Etablering av vindkraftverksamhet inom ett område som utpekats som riksintresse för vindbruk innebär ett realiserande av riksintresset och försvårar inte utnyttjandet för ändamålet.

Även om mark- och miljödomstolen skulle anse att etablering av bolagets vindkraftpark i och för sig skulle kunna konkurrera med Hällåsen Kraft AB, Jädraås Vindkraft AB och Svartnäs Vindkraft AB:s respektive vindkraftparker på så sätt som följer av 3 kap. 8 § miljöbalken så framhålls att allmänna intressen ska anses ha företräde framför enskilda intressen vid eventuell konflikt mellan dessa.

Bolaget har ingen anledning att ifrågasätta Hällåsen Kraft AB, Jädraås Vindkraft AB och Svartnäs Vindkraft:s uppgift att de beräknade vakförlusterna i Svartnäs vindkraftpark och Jädraås vindkraftpark kan ge ett produktionsbortfall om 0,6 % respektive 1,6 % eller 9,586 GWh/år. Ett realiserande av bolagets vindkraftpark ökar emellertid den totala produktionen i området med mer än 300 GWh/år. Det ligger således i det allmänna intresset att vindkraftparken kan komma till stånd. Det är under alla omständigheter uppenbart att den tillståndssökta verksamhetens påverkan på Hällåsen Kraft AB, Jädraås Vindkraft AB och Svartnäs Vindkraft AB:s respektive vindkraftpark inte kan anses påtagligt försvåra utnyttjandet av dessa.

Hällåsen Kraft AB, Jädraås Vindkraft AB och Svartnäs Vindkraft AB:s företags-ekonomiska intressen saknar betydelse i sammanhanget. Bolaget konstaterar att 16 kap. 11 § miljöbalken tar sikte på situationer då flera verksamheter provas samtidigt. Bestämmelsen är överhuvudtaget inte ägnad att reglera situationer där verksamheter provas i separata processer och vid olika tillfällen.

Ett villkor som innebär att vindkraftverken måste placeras med minst 1 000 meters avstånd till varandra skulle resultera i att effekten från bolagets vindkraftpark minskar med ca 33 % och produktionen från området i sin helhet (med bolagets vindkraftpark inräknad) minskar med ca 8 %, samtidigt som vakförlusterna för vindkraftparkerna Svartnäs respektive Jädraås skulle minska med endast ca 0,6 % respektive 0,2 % till följd av ett sådant villkor. En begränsning till maximalt 7 vindkraftverk skulle enligt bolagets uppskattning ge ett produktionsbortfall om ca 65 % för bolaget jämfört med det överklagade beslutet. Vakförlusterna för Svartnäs skulle minska med endast 1 % och vakförlusterna för Jädraås med endast 0,2 %. Bolaget ifrågasätter hur Hällåsen Kraft AB, Jädraås Vindkraft AB och Svartnäs Vindkraft AB:s har beräknat värdet av eventuella ekonomiska förluster.

Bolaget, som har gjort flera fågelinventeringar, bedömer att inventeringsinsatserna är av tillräcklig omfattning för att utvärdera vindkraftparkens påverkan på fågellivet. Det har kunnat konstateras att fågelfaunan i området är som förväntat i skogslandskap i denna del av landet samt att området är fattigt på rovfåglar. Det finns inga kända örnhäckningar i eller i närheten av området. Utifrån inventeringar bedöms den samlade påverkan på fågellivet i området vara ringa. Det finns inget stöd för påståendet att det skulle gå någon särskild ”flygled” eller liknande genom området.

Det sätt som bolaget har medgett att tillståndet ändras innebär i huvudsak en begränsning av flyttmånen för vindkraftverken varför ändringen inte ger upphov till några miljökonsekvenser utöver vad som redovisats i bolagets MKB. Samtliga angivna positioner ligger inom befintliga etableringsområden i tillståndet.

Länsstyrelsen

Ärendet innebär ett intressant ställningstagande när det gäller hushållning med naturresurser. Det miljöprövningsdelegationen har haft att bedöma är hur samhället i stort bäst gagnas av resursens utnyttjande. Avvägningen har landat i att resursen med den nya etableringen totalt sett utnyttjas bättre. Dock blir konsekvensen att redan etablerade bolags verksamhet blir mindre lönsam. Hur stor påverkan blir är oklart. Hushållningsreglerna ska tillämpas så att resursen utnyttjas på bästa sätt för samhället. Skulle sådan hänsyn som bolagen menar tas är det vidare mycket svårt att bedöma när en sådan hänsyn ska tas, dvs. hur mycket påverkan ska en redan etablerad verksamhet tåla, ingen påverkan alls, eller till viss del. Lösningen är att acceptera att ytterligare en park i området kanske kommer att innebära förluster för redan etablerade parker, men att det samhällsekonomiskt kommer att bli vinster. I den bedömningen har länsstyrelsen även beaktat att området där aktuell etablering sker är utpekad som av riksintresse för vindbruk. Om hela området hade ianspråk-

tagits samtidigt av samma verksamhetsutövare hade diskussionen om vakförluster inte uppkommit. Då hade hela resursen utnyttjats vilket är det bästa för samhället.

I förarbetena anges att bagatellartad påverkan på befintliga verksamheter utesluts. Detta innebär dock inte att allt som inte är bagatellartat ska anses utgöra påtaglig påverkan. Istället krävs att påverkan har bestående negativ inverkan på det befintliga intresset. I förarbetena anges vidare att sådan hänsyn till påverkan ska tas endast så långt det är möjligt, dvs inte alltid samt att syftet med denna ventil är att i enskilda fall ge utrymme för just samhällsekonomiska ställningstaganden. Utrymme finns därför att låta de befintliga verksamheterna tåla viss påverkan i syfte att skapa mer vindkraft för samhället.

DOMSKÄL

Frågan om syn m.m.

Handläggningen hos miljöprövningsdelegationen

Det finns inget som tyder på att det förekommit jäv hos miljöprövningsdelegationen. Det har inte heller i övrigt förekommit några sådana brister i handläggningen hos delegationen som skulle kunna motivera ett upphävande eller en återförvisning.

Begäran om syn

Enligt 3 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar ska domstolen hålla syn på stället om det behövs. Av lagmotiven framgår att bedömningen av om syn på stället behövs får utgå från målets beskaffenhet och de utredningsåtgärder som har vidtagits i målet i övrigt, såväl i mark- och miljödomstol som inom ramen för tidigare handläggning (se prop. 2009/10:215 s. 204).

Tillgänglig utredning i målet hos domstolen och i miljöprövningsdelegationens akt är tillräcklig för den prövning domstolen som nu görs. Mark- och miljödomstolen bedömer därför att syn på stället inte behövs. Yrkandena om syn ska därför avslås.

Målet i sak

Påverkan på djurliv samt natur- och kulturvärden m.m.

Det noteras att bolaget inte utfört någon inventering av höstfågelsträck utan enbart vårfågelsträck. Men i rapporten *Inventering av kungsörn och havsörn vid Ånglarna 2016* (ECOCOM 2016-03-24) har gjorts uttalanden som gör att frågan om påverkan på höstfågelsträck ändå kan bedömas. Där anges bl.a. följande.

Vid samhället Hofors, beläget omkring 3 mil söder om projektområdet passerar en känd flyttled för sträckande fåglar. Det kan inte uteslutas att de sträckande örnar och fåtaliga gäss och svanar som noterades under den genomförda inventeringen kan härröra från denna flyttled. Det saknas dock grund för att utifrån den genomförda inventeringen anta att denna flyttled skulle passera koncentrerat genom projektområdet. Då det inte förekommer några lokala geografiska strukturer som skulle koncentrera eventuella flyttfågelstråk över området bedömer Ecocom det som mer troligt att flyttfågelleden breder ut sig över landskapet och passerar trakten på bred front. Således bör en vindkraftsanläggning i området sannolikt inte innebära nämnvärd påverkan på de flyttande fågelpopulationer som passerar trakten.

Mot bakgrund av det anförda bedömer mark- och miljödomstolen att den planerade vindkraftsetableringen inte hindrar sträckande fågel på ett sådant sätt att tillåtligheten kan ifrågasättas. Det har inte heller i övrigt framkommit något som innebär att den planerade vindkraftparken påverkar fågel- eller djurlivet samt natur- och kulturvärden på ett som skulle kunna hindra att tillstånd ges, dock bör kravet på vilken kontroll som ska ske preciseras något. Villkor 16 andra stycket ska därför kompletteras på det sätt som framgår av domslutet.

Det bedöms inte heller uppkomma någon påverkan på rekreationsvärden eller möjligheterna till friluftsliv som skulle kunna motivera någon ändring av tillståndet.

Påverkan på landskapsbilden

Mark- och miljödomstolen instämmer i miljöprövningsdelegationens bedömning att vindkraftparkerna i området visuellt kommer att uppfattas som *en* park. Den planerade vindkraftparkens påverkan på landskapsbilden hindrar inte att verksamheten ska anses tillätlig. Inte heller den sammantagna visuella effekten av den planerade vindkraftparken tillsammans med redan etablerade parker hindrar att den ansökta verksamheten ska anses tillätlig.

Lokalisering i förhållande till närliggande vindkraftparker

Det aktuella området ligger inom riksintresse för vindbruk och ska skyddas mot åtgärder som *påtagligt* kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av vindkraftanläggningar (3 kap. 8 § andra stycket miljöbalken).

Det har inte satts ifråga att den planerade verksamheten kommer att medföra vakförluster som kan medföra produktionsbortfall för närliggande vindkraftparker.

Frågan hur stort produktionsbortfall som kan godtas utan att omfattningen av eller villkoren för den verksamhet som provas behöver begränsas har inte prövats av Mark- och miljööverdomstolen.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning medför inverkan i det här fallet inte att utnyttjandet av näraliggande anläggningar påtagligt försvåras. Det är därför inte nödvändigt att av det skälet begränsa omfattningen av ett tillstånd för den planerade verksamheten eller att besluta om villkor eller bestämmelser som ger uttryck för en anpassning till befintliga verksamheter.

Boxmodellen

En ansökningsmodell där enskilda vindkraftverk inte har getts en fast position har inte godtagits i praxis (en s.k. öppen boxmodell). Skälen för det är att en sådan modell strider mot den grundläggande principen att det vid tillståndsprövningen för varje anläggning ska göras en individuell prövning utifrån en bestämd lokalisering. En öppen boxmodell är också problematisk eftersom 22 kap. 25 § miljöbalken anger att en prövningsmyndighet endast får delegera beslut om villkor av mindre betydelse. En öppen boxmodell kan också vara olämplig eftersom beräkningar av ljud- och skuggutbredning, fotomontage och övriga bedömningar av verksamhetens påverkan måste utgå från en viss placering för att kunna genomföras. Däremot kan en mer begränsad boxmodell godtas, exempelvis att ansökan gäller tillstånd till

vindkraftverk med en fast angiven position och en flyttmån om 50 eller 100 meter från den positionen. Fördelarna med att på det sättet utforma ett tillstånd med viss flexibilitet är bl.a. att den slutliga placeringen av enskilda verk ska kunna optimeras. (Se Mark- och miljööverdomstolens dom den 4 september 2019 i mål nr M 6860-17 och M 6974-17).

Det tillstånd som miljöprövningsdelegationen har beslutat om medger en fri placering inom etableringsytor som varierar i storlek och form men som i regel är ca 250 meter i diameter. Boxmodellen tillämpad på det sättet är alltför generös och kan av principiella skäl inte godtas.

Bolaget har medgett att tillståndet ändras så att enskilda verk placeras inom 100 meter från den fasta position som framgår av bilaga 2 (aktbil. 71). En mer begränsad flyttmån, enligt bolagets medgivande, står i samklang med praxis (se ovan) och bedöms inte ge upphov till påverkan utöver vad som redovisats i miljökonsekvensbeskrivningen, dock ska verk placeras så att även rotorblad och dess svepyta så långt det är möjligt rymms inom respektive etableringsområde.

Det anförda innebär att tillståndsmeningen och villkor 2 ska ändras på det sätt som framgår av domslutet.

Buller

Innehållande av begränsningsvärdet 40 dB(A) vid bostäder har i praxis bedömts godtagbart för att förhindra att olägenheter för människors hälsa och miljön uppkommer till följd av vindkraftverksamhet. Vid angivande av detta värde har i praxis tagits hänsyn tagits till osäkerhet som råder om störningseffekten av vindkraftsbuller.

Villkoret 12 i miljöprövningsdelegationens beslut innebär att verksamheten får bedrivas endast om begränsningsvärdet innehålls vid faktisk drift. Utifrån de bullerberäkningar som bolaget presenterat står det klart att det finns faktiska och tekniska möjligheter att innehålla det krav som ställs upp i villkoret. Mot den bakgrunden är det inte nödvändigt att ställa upp strängare krav än i praxis vedertagna begränsningsvärden. Det är inte heller motiverat att besluta om ytterligare villkor för att hantera eventuella risker med lågfrekvent buller.

Störningar under anläggnings-, bygg- och återställningstiden

I miljöprövningsdelegationens beslut, villkor 11, föreskrivs vilka bullernivåer som ska gälla under anläggnings-, bygg- och återställningstiden och hur villkoret ska kontrolleras. Det villkoret överensstämmer med Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15) för ekvivalent ljudnivå vid bostads- och fritidshus. Domstolen finner därmed att tillräcklig hänsyn har tagits till bullerstörningar under anläggnings-, bygg- och återställningstiden.

När det gäller störningar, bl.a. damning, från transporter under anläggnings-, bygg- och återställningstiden, har bolaget anförat att de sammanlagda transportrörelserna har minskats i storleksordningen 96 % med anledning av att en bergtäkt etablerats

i projektområdet. Detta bedöms minska risken för störning orsakad av damning från transporter. Domstolen kan även konstatera att beslutet föreskriver villkor (villkor 16-18) om kontrollprogram, anmälan till tillsynsmyndigheten efter det att anläggningsarbeten är slutförda samt återställning och avvecklingsplan. Samtliga dessa villkor bedöms bidra till att begränsa eventuella störningar från verksamheten under anläggnings-, bygg och återställningstiden. Bolaget har även åtagit sig att vid behov vidta åtgärder för buller och dammbindande åtgärder.

Det anförda innebär sammantaget att det inte behövs någon ytterligare reglering i tillståndet för att hantera de olägenheter som kan uppkomma under anläggnings-, bygg- och återställningstiden.

Olägenheter i övrigt

De olägenheter som förknippade med risk för iskast har i tillräcklig mån förebyggts genom villkor 14.

Inte heller påverkan från hindersbelysning från vindkraftverken i Ånglarna vindkraftpark och den kumulativa effekt som uppkommer tillsammans med hindersbelysning från vindkraftverken i de närliggande vindkraftparkerna behöver regleras på något annat sätt än som framgår av miljöprövningsdelegationens beslut.

Det har inte heller i övrigt framkommit något som motiverar att det föreskrivs andra eller strängare villkor för verksamheten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 3](#) (MMD-02)

Överklagande senast den 6 juli 2020.

Inge Karlström

Gisela Köthnig

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Inge Karlström, ordförande, och tekniska rådet Gisela Köthnig, samt de särskilda ledamöterna Agneta Melin och Johan Andrade Hagland. Föredragande har varit beredningsjuristen Anna I. Andersson.